

מערך שיעור

ותידום אלישבע - דרכי התמודדות עם שכול בתנ"ך

קהל היעד : כיתות ז'-ט'

מטרות הפעילות:

1. התלמיד יגלה מודעות למצבי אובדן והתמודדות בחיינו.
2. התלמיד יזכר במקרים של אובדן מהתנ"ך ודרכי התמודדות מגוונות עם האובדן.
3. התלמיד יבין כי אין דרך אחת ויחידה להתמודד עם שכול, אך חשוב תמיד לשאוף להתמודד בצורה חיובית כפי שמדריכה אותנו היהדות.

מהלך הפעילות:

שלב א': (10 דקות)

נבקש מהתלמידים לשתף את הכיתה במקרים פרטיים של אובדן (משהו שחשוב לי שכבר אין לי) שהם או סביבתם הקרובה חוו ולאילו דרכי התמודדות הם נחשפו מול אובדן זה. אובדן מהשורש א.ב.ד. - ניתן להרגיש באובדן בכל צורה של אבידה (כמובן שבאובדן אדם יש צער עמוק וגדול).
נרשום על הלוח את דרכי ההתמודדות שהתלמידים מציעים.

שלב ב' (10 דקות): היכרות עם מקרים של שכול ואובדן בתנ"ך:

נשאל את התלמידים: אילו מקרים של שכול ואובדן אתם מכירים מסיפורי התנ"ך?
(נקבל תשובות כגון: אבל יעקב על יוסף, קין והבל, נדב ואביהוא, מות בנו של דוד, מות אהרון... ותשובות נוספות).

נרשום את המקרים על הלוח ונשאל כיצד התמודדו גיבורי התנ"ך עם מקרים של שכול ואובדן?

(תשובות אפשריות: צום, תפילה, ויקרע את בגדיו, וידום אהרן...).

נוכל להמשיך בשיח קצר סביב דרכי התמודדות עם שכול ואובדן.

נשאל את התלמידים: אילו דרכי התמודדות אתם מכירים בימינו להתמודדות עם שכול ואובדן? (תשובות אפשריות: בכי, הספדים, יושבים שבעה, זוכרים חודש ושנה, עצרות זיכרון, צפירה בימים הלאומיים ועוד...).

שלב ג': (20 דקות)

לימוד בקבוצות על שכול ואובדן מדמותה של אלישבע.

נשאל את התלמידים האם הם יודעים מי הייתה אלישבע?

נסביר לכיתה מי הייתה אלישבע:

"ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון לו לאשה ותלד לו את נדב ואת אביהוא" (שמות ו' כ"ג).

"הוא נדב שהלך אחר נדבת רוחו ולא נמלך במשה רבו. אביהוא - שאמר על אהרן אביו הוא לתולדה ולא

למועצה". (מדרש שכל טוב שמות ו' כ"ג)

(נדב - שהולך בנדבת רוחו וברצון לבו, ואביהוא שראה באהרון רק אבא ביולוגי ולא אבא רוחני ומחנך.

ואפשר אגב ששמותם של נדב ואביהו קשורים לאביה של אלישבע: עמינדב).

נחלק את הכיתה לקבוצות. כל קבוצה תקבל דף מקורות עם שאלות לעיון ולדיון ויחד ילמדו על השכול

והאובדן של אלישבע.

191:

"ויקחו בני־אֶהרֹן נָדָב וְאַבְיָהוּא אִישׁ מִחֶתְתּוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֶן אֵשׁ וַיִּשְׂמוּ עָלֶיהָ קִטְרֶת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אַתֶּם: וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתְם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי ה': וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' לֵאמֹר בְּקִרְבִי אֶקְדֹּשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכְבֹּד וַיֵּדַם אֶהרֹן" (ויקרא י' א-ג')

"וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהרֹן הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וַאֲבִיָּהוּא אֶלְעָזָר וַאֲיִתְמָר: אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהרֹן הַכֹּהֲנִים הַמְשֻׁחִים אֲשֶׁר מֵלֵא יָדָם לְכַהֵן: וַיָּמָת נָדָב וְאַבְיָהוּא לִפְנֵי ה' בְּהִקְרָבָם אֵשׁ זָרָה לִפְנֵי ה' בְּמִדְבַּר סִינַי וּבָנִים לֹא הָיוּ לָהֶם וַיִּכְהֹן אֶלְעָזָר וַאֲיִתְמָר עַל פְּנֵי אֶהרֹן אֲבִיָּהֶם. (במדבר פרק ג')

חז"ל מנסים להמחיש לנו את האבל של אלישבע על מות שני בניה:
"מי זאת עלה מן המדבר בתימרות עשן מקטרות מור ולבונה מכל אבקת רוכל". מדבר באלישבע בת עמינדב (אשת אהרון), אמרו: אלישבע בת עמינדב ראתה חמש שמחות ביום אחד, ראתה יבמה מלך, ואחיה נשיא, ובעלה כהן גדול, ושני בניה סגני כהונה, ופנחס בן בנה משוח מלחמה, כיון שנכנסו בניה להקריב - יצאו שרופין ונהפכה שמחתה לאבל, מיד נעשית כתימרות עשן..."
(שיר השירים רבה פרשה ג' סימן ז')

שאלות:

1. תארו את הכאב הגדול של אלישבע.
2. מהי תגובתו של אהרון למות בניו? מה תוכלו ללמוד מכך?
3. בעקבות מה מתו בניה של אלישבע?
4. מדוע לדעתך משתמשים בדימוי שאלישבע האם השכולה הופכת כתימרות עשן?
רש"י מפרש: " ... קוברת את בניה קרויה משכלה". (שמות כ"ג, כ"ו)
מלשון שכול. בספר ויקרא (כ"ו, כ"ב) מציינים את השכול כשממה ו"המעטה" נפשית בעיקר "ישלמוני רעה תחת טובה, שכול לנפשי" (תהלים ל"ה, י"ב) ושכול בא בצמוד למילה עירי או גלמוד: "וַאֲנִי שְׂכֹלָה וְגִלְמוּדָה, גְּלָה וְסוּרָה... אֲנִי נִשְׁאַרְתִּי לְבִדִי אֵלֶּה אֵיפֹה הֵם". (ישעיהו מ"ט, כ"א).

292:

- "ויקחו בני־אֶהֱרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מִחֶתְתוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֶן אֵשׁ וַיִּשְׂימוּ עָלֶיהָ קִטְרֶת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אַתֶּם: וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי ה': וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' יֹאמֶר בְּקִרְבִי אֶקְדָּשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶפְגַּד וַיִּדָּם אֶהֱרֹן" (ויקרא י' א'-ג').
- "ויהי ביתך כבית פרץ" (רות ד', י"ב).
- "לא נאמרו דברים הללו אלא כנגד אלישבע בת עמינדב, שראתה ארבע שמחות ביום אחד, בעלה ובניה כהנים גדולים, יבמה מלך, ואחיה נשיא". (מדרש זוטא - רות (בובר) פרשה ד').
- "ויקח בועז את רות" (רות ד', י"ג).
- אמרו: אותו הלילה שבא עליה מת. (מדרש זוטא - שם).

נסביר: הזקנים והעם מאחלים לבעוז ורות שבינתם יהיה כבית פרץ וכוונתם, עפ"י המדרש, למה שזכתה אלישבע- שאביה עמינדב הוא נין של פרץ. אבל המדרש ממשיך ומזכיר שעוד באותו לילה נפטר בעז, ומכאן שגם שמחתה של רות נמהלה באבל, וביתה היה אכן כביתה של אלישבע לטוב ולרע, לשמחה ולאבל. גם "בית פרץ" אינו נטול פרצות ומזכיר את שני הבנים של יהודה: ער ואונן שמתו (בראשית פרק ל"ח). ובכל זאת, הן אלישבע והן רות ממשיכות בתפקידיהן: האחת היא "אם הכהונה" והשנייה ממשיכה לבנות את "בית פרץ".

שאלות:

1. מהן השמחות שראתה אלישבע?
2. מהם האסונות שראתה אלישבע?
3. במה אלישבע ורות דומים זו לזו?
4. כיצד המשיכו אלישבע ורות בחייהן לאחר האסונות? מה ניתן ללמוד מכך על היחס לשכול ואובדן?
5. הביאו דוגמאות לאנשים שנקטו בדרכן של אלישבע ורות לאחר אובדן יקיריהם וספרו מה עשו: כיצד המשיכו בחייהם?

293:

"ויקחו בני־אֶהֱרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מִחֶתְתוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֶן אֵשׁ וַיִּשְׂימוּ עָלֶיהָ קִטְרֶת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אַתֶּם: וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי ה': וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' יֹאמֶר בְּקִרְבִי אֶקְדָּשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶפְגַּד וַיִּדָּם אֶהֱרֹן" (ויקרא י' א'-ג').

"עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון" (משלי ל"א כ"ה).
"זו אלישבע בת עמינדב". (מדרש משלי - פרשה ל"א סימן מ"ד).
כלומר, זהו המקור לשחוקה של אלישבע, המקור לכוחה לשמר את השמחה ולשאת בעוז והדר את אבלה וצערה עד יומה האחרון.

שאלות:

1. "עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון" מהיכן לקוח פסוק זה? מתי אנו אומרים אותו?
2. המדרש אומר שפסוק זה נאמר על אלישבע בת עמינדב-מה קשה על עניין זה?
3. לפי מסקנת המדרש - כיצד ניתן להבין את עוצמתה של אלישבע?
4. הביאו דוגמאות לאנשים נוספים שנקטו בדרך זו. ציינו- מה היה החוזק שלהם?

דף 4:

"ויקחו בני־אֶהֱרֹן נָדָב וָאֶבְיָהוּא אִישׁ מִחֶתְתּוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֶן אֵשׁ וַיִּשְׂמוּ עָלֶיהָ קִטְרֶת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אַתֶּם: וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתְם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי ה': וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבַּר ה' לֵאמֹר בְּקִרְבֵי אֶקְדֹּשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכְבֹּד וַיִּדָּם אֶהֱרֹן" (ויקרא י' א-ג').

חז"ל דורשים שאלישבע הייתה מיילדת במצרים: "וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִילְדוֹת הָעִבְרִיּוֹת וְגו' - רב ושמואל... כלה וחמותה - יוכבד ואלישבע". (מסכת סוטה דף י"א עמוד ב')

מי היו המיילדות העבריות שעמדו באומץ כנגד פרעה וסרבו להמית את ילדי ישראל? לפי שיטת שמואל, היו אלה יוכבד וכלתה אלישבע. כנראה שאלישבע הייתה מיילדת זמן רב לפני שנישאה לאהרון. אלישבע התגלתה כנערה רגישה לצערם של ישראל, לצער היולדות בפרט והתנדבה לסייע להן. יוכבד מצאה בה מיומנות, רגישות וסיוע רב, ומשם נוצר הקשר של בית עמינדב עם בית עמרם. מי שסייעה לילד רבים מילדי ישראל בשעבוד מצרים ולחיותם, שכלה את שני בניה הגדולים ביום חנוכת המשכן!

שאלות:

1. מה הקשר בין יוכבד ואלישבע?
2. מהן התכונות שמצאה יוכבד באלישבע?
3. מהן הסכנות מהי המסירות של המיילדות במצרים?
4. למרות המסירות של אלישבע בניה מתים. מהי השאלה שעלולה לעלות בעקבות כך? האם יש תשובה? מה ניתן ללמוד מכך?

סיכום: (10 דקות)

נקשיב לדברי כל קבוצה – מה הם למדו על דמותה של אלישבע? מהן התכונות שלה? מה נוכל ללמוד ממנה לגבי שכול ואובדן? נסיים בשאלות פתוחות....

מה עלה בגורלה של אלישבע? איננו יודעים. המדרשים לעיל מתמקדים באירוע של מות בניה של אלישבע ולא מספרים לנו מה עלה בגורלה בהמשך. איך נראו חייה מכאן ואיך? אימתי נפטרה וממה נפטרה? האם זכתה לשיבה טובה? האם התנחמה בשני בניה הנותרים אלעזר ואיתמר? מה חשבה על קנאות פנחס נכדה שקפץ גם הוא ועשה מעשה בלי לשאול את אהרון ומשה.

תודה לגב' מרים סמואל על ההכנה והכתיבה
ולרב צבי נאמן על העריכה

דף זה הופק במסגרת שבוע המודעות לשכול האזרחי ביוזמת משפחת רבינוביץ הוריה של דסי. עמותת יקיר לי (ע"ר) - יד ולב לשכול האזרחי הוקמה במטרה לתמוך במשפחות שחוו אובדן של בן משפחה צעיר ממחלה או בנסיבות טרגיות אחרות. העמותה הוקמה בשנת 2015 ע"י פיני - אביה של דסי רבינוביץ שנפטרה לאחר מאבק ארוך ועיקש במחלת הסרטן.
yakirlyorg@gmail.com | 058-7542929 | www.yakirli.org